

י. אורן : פלסטרט

א

דומה כי בראש וראשונה שומה עלי לנקד מלה משונה זו המשמשת כותרת לסיפורי, שאם לא כן עלול הקורא לחשוד שמא אין לפניו אלא צירוף אותיות נטול מובן, או — גרוע מזה — מלה שהיא כמעט כולה עיצורים ואין בה תנועות כלל ועיקר, כמקובל בכמה לשונות סלביות. אמנם, כל המצוי אצל לשונות סלביות יכיר מיד כי המלה אינה סלבית, שכן אותן לשונות — ביחוד המערביות שבהן — האותיות זס"ץ חוזרות ונשנות בתיבותיהן בלי הפוגה, ואילו המלה שלפנינו אין בה אלא סמ"ך אחת בלבד. אף-על-פי-כן מוטב שכבר בשלב זה אוסיף את התנועות ואנקד את הניתן לניקוד. המלה היא איפוא פֶּלְסְטְרֶט, וכך יש להגותה.

עכשיו שניקדתי והגיתי, מובטח אני שפל שיש בו קורטוב של חוש פונטי ושמך של זיקה ללשון יריגיש מיד בלחנה ובקצבה של שפת-עבר, אף שוודאי לי שעוד לא יעמוד על משמעותה של הכותרת. אכן, עוד חזון למועד. לפי-שעה אעיר כאן שעד כה לא נודמן לי לראות תיבה יוצאת-דופן זו כתובה בכתב אשורי בלבד, ולבי סמוך ובטוח שגם הקורא לא נתקל בה אלא כשהתעתיק הלועזי בצדה (Plasretet), והתעתיק הלועזי לעולם הוא בצדה על שום שהמלה היא חלק בלתי-נפרד מסימן-מסחר (Trade Mrak). ואם יש מי שיתמה על כך שסימן-מסחר משמש כותרת לסיפור ויטען כי יש כאן עירוב-תחומים בין אמנות וספרות לבין מסחר וכלכלה, אביא לו כמה דברי הסבר בזה אחר זה.

ראשית, אֶל לנו להקל ראש בסימן-מסחר. אני עצמי ידועות לי לפחות שתי חברות אדירות, החולשות על שוקי עולם, שהתדיינו ביניהן בכמה וכמה ערפאות שבבירות תבל על שני סימני-מסחר מתחרים. ממון רב הוציאו על כך, וכל בר-בירב בעולם המסחר יודה שהוצאות אלו אינן בבחינת ביזבז אלא בבחינת השקעה, שכן שתי החברות ייצרו גומיל-עיסה וארוזהו חפיסות-חפיסות. זו כינתה תוצרתה בשם צ'יקס וזו בשם צ'יקלטס, וכל אחת האשימה את חברתה בחיקוי עד שתבעו זו את זו לדין. גדולי השופטים שבעולם נחלקו. יש מהם שפסקו לטובתם של צ'יקס ויש מהם שפסקו לטובתם של צ'יקלטס, והדין שונה בכל מדינה ומדינה.

שנית, סבור אני כי הכלכלה פעמים יש בה מן האמנות, והאמנות פעמים יש בה מן הכלכלה. הרי שמטבע הדברים מטושטשים התחומים, והכותרת היא אפוא לגיטימית בהחלט.

וחיזוק לדברי מוצא אני בסיפור זה עצמו שכותרתו היא סימן-מסחר (טרייד-מארק בלע"ז) ועניינו פרשת חיים (או מוות) של אמן-פּסֶל.

שמו של הפסל יחיאל ראובני.

ב

בעלה מכל ספק הוא שיחיאל ראובני היה אדם יוצא־דופן. ואולם דווקא „היוצא דופן” שבו הוא שעושה את תולדות חייו לפרשה שכחה, גרושה ולעוטה, על כל הטרגיות שבה. לולא היה אמן אפשר שלא כך היו הדברים נראים לנו. אך הואיל ואמן היה, אין סיפור־ימיו אלא חוליה אחת בשרשרת שוות־חוליות של סיפורים ידועים לכל על אמנים, מלחינים וסופרים המשוגעים־לדבר־אחד ואשר חייהם קודש ליצירות־רוחם. מהם שהיו לגדולי עולם ולתפארת המין האנושי, מהם שנולדו בני־בלי־שם ונפטרו אלמונים ולא נודע לתבל כי באו אל קרבה הם ויצירותיהם גם יחד, ומהם החיים עמנו כיום הזה.

יחיאל ראובני היה מגדל זקן ושולח שערו פרע. דל־בשר היה, נפול־לחיים וכפוף קצת. אף־על־פי־כן נראה גרמי, רחב־כתפיים ומגושם. עפעפיו דלוקים היו ובעיניו ניצנץ זיק מאותם זיקים שרוב המנויים למעלה ניחנו בהם. פניו ספק שחומות ספק חירות, כלומר מטבען מסתבר כי שחומות היו אלא שהחיים נסכו בהן חירון. שפתי עבות — יש מגדירים שפתיים כאלו כחושניות; אני כשלעצמי עדיין לא למדתי להבחין בין שפתיים חושניות לשפתיים לא חושניות, על־כל פנים לא בפניו של גבר. חטמו תחילתו צרה וסופו רחב ומופשל כלפי מעלה. כדרך בני־אדם מסוגו היה מדיר עצמו מחברתם של הבריות ומרבה להתבודד, ולולא רחל אשתו היה גלמוד כל ימי חייו. הוריו נספו במקום שנספו אחים לא היו לו, את שאר־יבשרו לא הכיר וידידים לא רכש. רופאי־נפש חדאי שהיו רואים בו טיפוס מופרע ונוורוטי ורופאי־גוף חזקה עליהם שהיו מטביעים עליו גושפנקה של שם רומי ארוך, שמשמעוהו מחלת־לב העלולה בכל רגע לשים קץ לחייו.

אף־על־פי־כן אהבתו רחל אשתו אהבה עזה. אף היא היתה גלמודה כמותו. דלת־בשר היתה אך לא מגושמת. פניה חירות ונפולות אך ללא שרידי שחמיות, עפעפיה דלוקים, אך הזיק נעדר מעיניה. כל הבוחר בדרך האמת סופו לבוא לידי אכזריות. אף לי אין ברירה אלא לנהוג באכזריות ולקבוע בצורה שאינה משתמעת לשני פנים את עובדת כיעורה של רחל ראובני.

הוריה לא נרצחו. אמה נפטרה בלדתה אותה ואביה, שעד יומו האחרון סירב לשאת אשה אחרת, הלך בדרך כל בשר בהיותה בת חמש־עשרה. מאז פירנסה עצמה, תחילה כנערה־שליחה בחנות ולאחר־מכן ככתבנית במשרד. מטבעה לא נסתה להתבודדות. אדרבה, כמה וכמה חברות נאמנות היו לה, אלא שמיום שנישאה ליחיאל התרחקה מהן ונהגה כמנהגו, כלומר אף היא הדירה עצמה מן הבריות, ומחוץ למקום־עבודתה לא שהתה אלא במחיצתו.

היתה אפוא רחל עובדת ומשתכרת כדי מחייתה ומחיית בעלה בצימצום ולא בשפע. בעבודתה לא עשתה חיל. אפשר משום שלא שיחק לה מזלה ואפשר משום שלא נתברכה בכל אותן סגולות שדין הוא לאדם שיתברך בהן כדי שיעשה חיל. כל אדם כך, כל שכן כתבנית שאינה זריזה ואינה חוננית כל־עיקר. זה לה שלוש שנים במשרד

אחד ועדיין נשתלמה לה משכורתה לפי כל שעת עבודה, ללא מעמד וללא זכויות, ואף זו, כדברי מנהליה, בחסד יותר מאשר בזכות. יחיאל בעלה לא היה יוצא מפתח ביתו. התנזר מכל תענוגות החיים ועשה לילותיו כימים במלאכת הפיסול. מיום שגמר בלבו להיות פסל (כבן שבע-עשרה היה ביום ההוא, ועכשיו הריהו בן עשרים-ושמונה) אינו עובד אלא על פסל אחד, ועדיין לא סיימו.

צא וראה כמה נשתנו פני עולמנו בדורות האחרונים. ראדיו וטלביזיה, רובוטים ולוונינג, מחשבים אלקטרוניים ואטומים מתבקעים, הלאמות-רכוש ומדינות-רווחה. ואף-על-פי-כן עדיין נותרו בו דברים שלא חל בהם שינוי זה עידן-ועידנים. כתבנית צולעת (לא צליעה גופנית, חלילה, אלא צליעה מקצועית), המקיימת במרתף אפל פסל חולני המכניע עולמות-חומר בגאון-רוחו, בכל זמן ובכל מקום עוטה אותם אווירה בלזאקית-דוסטויבסקאית (וראה גם ש"י עגנון, תמול-שלושם, ספר שני, פרק שמיני, "הווילון שמתח האמן"). מכאן שאווירה בלזאקית-דוסטויבסקאית היא מן הדברים הקבועים בעולם, שאינם ניתנים לשינויים בחליפות העתים ותהפוכות הזמנים.

ג

אפילו שמינית-שבשמינית משל אווירה זו לא היתה שורה אותו ערב בביתו של מר סימון ריצ'מן. אדרבה ואדרבה, אם גזרתי על עצמי לבטא אווירות במונחי ספרות, שומה עלי לומר כי בביתו של סימון ריצ'מן שררה אווירה אידיאלית. ריצ'מן עצמו ישב בכורסתו ועיין בכרך חדש של "פני עולם המקרא", שעתה-זה נתקבל. ממונאי ותעשיין רב-פעלים היה ריצ'מן, אף-על-פי-כן לא משך ידו מתרבות. מתרבות בכלל, על אחת כמה וכמה מן התרבות העברית. בשפבר-הימים היה תלמיד-חכם ובר-אוריין אי-שם באחת מעיירות פולין, לאחר-מכן נתפס להשפלה, ומיום שעמד על דעתו ציוני הוא, מחסידי הוותיקים של אחד-העם. עוד בשחר נעוריו חלם לקיים בגופו את מצוות יישוב-הארץ, אך לא נסתייע הדבר אלא סמוך לזקנתו. באחד הימים נשמט מידי רסן השלטון על מהלך חייו שלו בעטיים של מאורעות שאין לפרט האנושי שליטה עליהם. הוצרך להפליג לאמריקה, לשקוע בעסקי ממון ופרנסה ולהיות שרוי במ"ט שערי טומאה של העולם-הזה, ולא נשתיירה בידו שהות להרהר בעולם הבא. לא שמשך ידו מחלומות נעוריו. נהפוך הוא: כלאימת שהיתה שעתו פנויה היה תורם ומתרים, נואם ומנאים, ואין צריך לומר שקישט דירתו בספריה נאה מפל שנתחדש במדעי-היהדות באמריקה ובארץ-ישראל.

לאחר מלחמת-העולם השניה נתברר לו כי עסקיו פורחים, בניו בוגרים, והוא עצמו עוד כוחו במתניו. הפקיד עסקיו בידי בניו, עקר ארצה וקבע מושבו בבירת ישראל. וכדי לקיים גם את מצוות פיתוחה של הארץ, עמד והקים בה בית-חרושת למוצרי פלסטיקה.

ישב אפוא סימון ריצ'מן בכורסתו ועיין בכרך החדש של „פני עולם המקרא“, זה המפעל החשוב הממחיש פסוקי מקרא בתצלומי מלאכת-מחשבת מימי-קדם, פסוק-פסוק ותצלומו בצדו. רצונך בעשתורת, הרי היא לפניך — אותה עשתורת עצמה שאחאב עבדה בלכתו אחרי גילולי איזבל אשתו. רצונך בהרסיני, אף הוא ניצב לנגד עיניך בכל שגבו והדרו.

עוד הוא מתבשם מריח המקרא — ריח שיש בו הן מקטורת-הסמים של ארץ-כנען בשפבר-הימים והן מאדי החמין של שבת בבית-אבא — והנה נשמע צילצול בדלת. תחילה היה מצפה שאשתו תפתח את הדלת, שהיתה זריזה ממנו ולהוטה ממנו לדעת מי ומי הבאים, אך משחזר הצלצול ונשנה זכר סימון ריצ'מן כי אשתו סרה אל השכנים שבדירה הסמוכה. טרד עצמו מן הכורסה והלך לפתוח. נכנס יחיאל ראובני.

לפי שכבר תיארתי את דמותו של הלה, פטור אני מלתארה בשניה, אך איני פטור מלתאר את הרושם שעשתה דמות זו על סימון ריצ'מן. שראהו זו פעם ראשונה בימי חייו. ניתנה האמת להיאמר: ריצ'מן, שממיו לא היה מוג'לב, הפעם התחלחל. מתוך שהיה שרוי בעולם המקרא, פעלו בו אסוציאציות מקראיות ונדמה היה לו כי עוג מלך הבשן נכנס אל דירתו. אמנם, נראה כי עוג זה קיבל עליו את גזירת הדיאטסה-לרזון, כנהוג בתקופתנו, תקופת עדפי המזון, אף-על-פי-כן עוג מלך-הבשן הוא שנעץ בו מבט וזעם מתוך עיניים דלוקות ושאל:

— אתה סימון ריצ'מן?

— אני סימון ריצ'מן — השיב. — מה אתה חפץ?

אף שהיה נרעש אמר „חפץ“ ולא אמר „רוצה“, להודיעך כי אינו כאחד העולים החדשים שרכשו את ידיעותיהם בלשון-הקודש באולפן, כי אם יהודי הפקיא במקורות, שאינו מוכן להמיר את החפץ ברצון אך ורק משום שכך גזרו בני הארץ. — אני יחיאל ראובני, בעלה של רחל רייכמן.

— רחל רייכמן?

תקצר ידי מלהעביר לפני הקורא את שרשרת הדמויות והחזיונות שנתבזקה במוחו של ריצ'מן לשמע שמה של רחל רייכמן בצאתו מפיו של עוג מלך הבשן, וטוב שהקדימני גתה הגדול שתיאר כבר מצב הדומה למצבו של ריצ'מן באותה שעה, לאמור: „את שבידי כמו מרחוק אראנו, מה שחלף נראה לי כמציאות“.

מכל שארי-בשרו של ריצ'מן בפולין לא נשתייר אלא רייכמן שעקר ארצה סמוך לתקופה שבה היגר ריצ'מן — אף הוא רייכמן בימים ההם — לארצות-הברית. כל זמן שהיה רייכמן חי היו מחליפים ביניהם מכתבים לעתים, או לפחות משגרים זה לזה ברכת שנה-טובה. משנפטר, נותקו הקשרים. בתו של רייכמן לא כתבה לו אפילו מכתב אחד. לפני שנתיים ימים, מיד לאחר שעלה ארצה, חקר-ודרש עד שמצא את מענה. לא חס על כבודו וכיתת רגליו למקום מגוריה. מצא מרתף סגור על מסגר ומוברח בבריה. הניח אחריו כרטיס-ביקור, ולא נענה. הסיח דעתו ממנה וחדל מחיפושיו.

אף-על-פי-כן, עכשיו התרגש.

— ברוך הבא! ברוך הבא! — פתח בחפזה, עם שהוא מסיט ראשו ומצודד מבטו מיחיאל ראובני הלאה — בוא, בוא, היכנס. נשב, נשוחח... היפשתיכם... על משכבי בלילות ביקשתי... מילא, כבודי מחול. היכנס. יחיאל לא מש ממקומו.

— אני צריך לחזור הביתה. רחל חולה. לא. לא חולה — לפתע הישיר בריצ'מן את עיניו הדלוקות שהזיק מנצנץ בהן. ריצ'מן לא הרגיש בזיק, אך הרגיש בדלקת ונרתע אחורה כשיעור מחצית פסיעה — לא חולה. הרה. רחל הרה. צריכה לשפב. כבר חדשים אינה עובדת. גם לא תוכל לעבוד. עוד כמה חדשים. אמרה לי ש... — יחיאל נעץ אצבעותיו בבלוריתו הפרועה — שאבקש ממך כסף. הלוואה. כשיוולד הילד, נחזיר.

— הרה? אינה עובדת? היכן הייתם כל הזמן?

— רק הערב נודע לי על קיומך.

ריצ'מן לא היסס אפילו רגע אחד.

— היא בבית? — שאל.

— כן.

— אנו נוסעים. נוסעים אליה. תכף-ומיד.

קרב אל הטלפון וחייג פעמיים. פעם אחת אל חברת מוניות להזמין מונית, ופעם שניה אל השכנים להודיע לאשתו שיוצא הוא מביתו. בהיותם במונית שאל את יחיאל:

— ואתה... מה מעשיך... כלומר... על מה פרנסתך?

יחיאל לא ענה לו. ריצ'מן לא הוסיף לחקור.

שלושה דברים בלטו במרתפה של משפחת ראובני. שנים מהם פעלו על חוש-הראיה ואחד על חוש-הריח.

הריח היה ריח טחב. טחב רגיל שאין לעקרו משום מרתף, ונתוסף עליו טחב מיוחד שמקורו בחמרי פיסול רטובים.

אשר לעין, הרי על אף התאורה הדלה, ואולי דווקא בגללה, בלט חיירוניה של רחל ראובני, שהיתה שכובה במיטה ומכוסה שמיכה צבאית. עורה היה שקוף ודומה היה כי ניתן לראות את גון עצמות-לסתותיה הרחבות.

הרבה יגיעות יגע ריצ'מן ואף-על-פי-כן לא נתקשרה שיחה של ממש בינו לבין שארת-בשרו. על כל שאלותיו השיבה ב„הן” או „לאו” ולעתים לא השיבה אלא בניד-ראש קל בלבד. עיניה הדהויות דמו לעיניו של כלב שסרח, המבקש כפרה על עונו.

אולם הדבר הבולט ביותר במרתף היה פסלו של יחיאל. הפסל חלש על המרתף כולו. היתה זו אנדרטת-ענק שראשה בתקרה. ידה אחזה בקערת חרס בעלת-מידות וספק קירבתה אל פיו ספק הרחיקתה ממנו. דומה היה כי היד רועדת. אין זה מענייני לחקור כיצד ניתן להגיע באמנות הפיסול — שפולה סטטיקה —

לאפקט דינמי של יד רוטטת. עובדה היא כי שעה ארוכה סקר ריצ'מן את הפסל: מוחו עבד בקדחתנות. מזיגה פורה זו של מתח לב רוגש ומאמץ מוח ער לא איחרה להבשיל פרי ישווה לה.

I have an idea — נצטווה פתאום — רעיון גאוני! אין לכם צורך בחסדי, בזכות ולא בחסד תרזויחו את לחמכם. ביונס איז ביונס! עוד מחר יבוא לכאן צלם לצלם פסל זה. מאת אלוקים היתה זאת, היא נפלאה בעינינו! מאת אלוקים! זה לי חדשים רבים שאני מחפש ציור סמלי לסימן־מסחר, והנה זימן לי הקדוש־ברוך־הוא. זכה, מלאכתו נעשית בידי אחרים. דמות מתאימה והולמת מאין כמות. ממש קליעה־למטרה. פסל המקרב אל פיו ביד רוטטת קערה של פלסטיקה. (צר לי לנתק את שטף התלהבותו של ריצ'מן, אך רואה אני חובה להזכיר כי הקערה היתה עשויה חרס ולא פלסטיקה). על כל כוס, על כל ספל, על כל טס, על כל קערית, על כל צלחת תודבק תווית ועליה פסל — לא אדם כי אם פסל, מלאכת־מחשבת, מעשה־ידי־אמן — פסל המקרב ביד רוטטת קערה של פלסטיקה אל פיו. והפרסומת! ריבונ־של־עולם! סיסמת הפרסומת! אף אם ידך רועדת, לא תישפך אף טיפה אחת מכוסך, מספלך... רווה תרווה... דרוש בכל מקום! והשם, השם! ממש brain wave! טרייד־מארק שלא היה דוגמתו. פלסרסט! פלסטיק ורטט. Plasretet.

דרשו אך ורק תוצרת פלסרסט. היזהרו מזיופים! פלסרסט...
נפעם עד דמע שלה סימון ריצ'מן את פנקס־ההמחאות מפיו וכתב ספרה: 5,000 קיימה במלים I. L. Five Thousand only, והטביע חתימתו: S. Richman.

ד

אפשר כשרונו המיוחד של סימון ריצ'מן למזג את הנעים עם המועיל, את המסחר עם המוסר ואת שאר־הרוח עם שיעור הרוח, הוא שעמד לו לראות ברכה והצלחה בכל מעשי־ידיו.

תוצרת פלסרסט כבשה את השוק בארץ ואף כמה וכמה שוקי־יצוא בחוץ־לארץ. עשרות אלפי ספלים וספלונים, כוסות וכוסיות, קערות וקעריות נשאו עליהם תווית צהבהבת בצורת משולש, ועליה תצלום פסלו של יחיאל ראובני. אילו היה ראובני מצרף את כל התוויות לאחת, אפשר שהיתה מגעת לשיעור גדלו של הפסל המקורי. מכאן שצודקים בעלי תורת־היחסיות, החל בצ'אנג־טסה וכלה באיינשטיין.

אין צריך ליומר כי במשפחת ראובני היתה הרווחה. ריצ'מן לא הסתפק בתשלום חד־פעמי אלא חתם חוזה מיוחד שעל פיו היה ראובני מקבל תמלוגים מפל כלי שנמכר.

הזוג עקר לדירת־מגורים נאה, ובו חדר־עבודה מרווח ליחיאל. הואיל ורחל עדיין היתה מצווה לשכב, לא היה סיפק בידם להתקין את חדר־העבודה כראוי ולפיי־שעה היה יחיאל מוסיף לעבוד במרתפו. לאמיתו של דבר לא היה עובד כי אם יושב באפס־מעשה שקוע בסרעפים. כל ימיו פיסל פסל אחד, עכשיו הגה ברוחו פסל שני, אך לידי מעשה עדיין לא הגיע.

מה שאין כן רחל אשתו. לילה אחד אחווה צירים והוסעה לבית-חולים. אותו לילה נעל יחיאל את דירתו והלך אל מרתפו. השתרע על המיטה שהושארה בו ונעץ עיניו בשר בפסלו הראשון ועיניו רוח בפסלו השני. אחוזה הקנאה בפסל הראשון, כדרך התינוקות שהבכור מקנא בצעיר ממנו. קרב אל יחיאל, פשט ידו הרוטטת אל יוצרו והתחיל לחנקו. אדם הבא על רעהו. לחנקו הריהו חונקו מבחוץ, ואילו יצירות רוחו של אדם חונקות אותו מבפנים. כיצד? תחילה קודחות הן בגב כבמקדה. לאחר-מכן תופסות הן את הכתפיים ומקרינות קרני כאב וסבל אל הזרועות. צבתות אוחות בעורקי הזרועות — צבת לעורק, צבת לעורק — ואינן מרפות מהן שעה ארוכה. ומשהן מרפות מהן, הריהן מרכזות את כל תקפן וגבורתן בחוזה. סבור אתה כי רימון הוטל בתוך תוכי חזק והריהו מפוצצו לרסיסים, עד שגרונך פולט מקרבן אנקת סוף-פסוק, שהיא ספק גניחה ספק חריקת מכונית הנבלמת פתע בדהרתה.

ה

התינוק שנולד למחרת. היום נתקרא בשם יחיאל בן יחיאל. סימון ריצ'מן הואיל ומינה עצמו אפוטרופוס על רחל ראובני, טרח בכל הסידורים הכרוכים בהכנסת הרך הנולד בביתו של אברהם אבינו, אף הזמין כמה ממכריו ואותי בתוכם. אפילו צל-צלול של אבל לא היה שרוי על הטכס. אדרבה, כל הקרואים היו שמחים וטובי-לב, שתו „לחיים“, בירכו את סימון ריצ'מן בברכת מזל-טוב ולחצו ידיו משל היה הוא אביו של זה הקטן אשר גדול יהיה. אף ריצ'מן עצמו נהג כאילו הוא-הוא בעל השמחה. עיניו קצרות-הראי הבהיקו מבעד למשקפיו והפיקו נחת-רוח מרובה. איני יודע אם נכחה רחל ראובני בטכס או לא. הואיל וטכס המילה נערך בבית-חולים, לא טרח איש להציגני בפניה או להציגה בפני. אמנם, היתה בין הנשים אחת חירות ושקופת-עור כאשה שאחרי לידה, אבל עיניה לא היו דלוקות. יבשות היו. מובן מאליו כי לא הורגש מחסור במשקאות מכל הסוגים ומכל הצבעים. מבעד לאותו סוג משקאות שהוא מטבעו נטול גון וצבע נשקפה תווית „פלסרטט“, שהיתה דבוקה אל קרקעיותיהן של הכוסיות. אם משום שדרכם של נזולים להרטיט כל דבר הנשקף מבעדם, ואם משום שעל אף מאמציו של ריצ'מן לייצר פלסטיק שקוף כזכוכית היה בתוצרתו מן העיפור, ראה ראיתי כי ידה של הדמות הננסית המקרבת קערית אל פיה רטטה על גבי התווית. מכאן שתצלומו של הפסל וכן המלה „פלסרטט“ הוטבעו לא רק מצד אחד של התווית, כנהוג ברוב-רובם של סימני-מסחר, כי אם משני צדיה גם יחד, כאותו מטבע שלעולם יש בו שני צדדים. אלא שבמטבע כל צד שונה מחברו, ואילו בסימן-המסחר „פלסרטט“ אין בין צד אחד למשנהו ולא-כלום.

א. סילבא

אסתר פרץ־ארד : נשים